

Спогад про Наталію Шумаду

Роман КИРЧІВ

В українську славістику ми з Наталією Сергіївною Шумадою прийшли майже одночасно. На початку 60-х років минулого століття з'явилися наші перші фольклористичні праці. Її – з українсько-болгарських фольклорних зв'язків, мої – з українсько-польських літературно-фольклорних взаємин.

То був час, коли молода українська фольклористична славістика після тривалого фактичного небуття робила свої перші кроки. Ми – також її початкуючі адепти – тягнулися до себе, до зустрічей, обміну думками, працями, інформацією. Дуже гарним майданчиком для цього служили започатковані в той час періодичні республіканські славістичні наукові конференції, які почергово проводили в різних вузівських містах України.

На одній з таких перших конференцій і відбулося моє особисте знайомство з Н. Шумадою. А незабаром нас звела і спільна робота над доповіддю “Український фольклор у слов'янських літературах” на П'ятий міжнародний з'їзд славістів у Софії 1963 р.

Текст доповіді складався з кількох частин, їх писали окремі автори: О. Дей – про український фольклор у російській літературі, Р. Кирчів – про зв'язки польської літератури з українською народною словесністю, український учений із Чехословаччини О. Зілінський – про звертання чеських письменників до фольклору українців, Н. Шумада – про спілкування болгарських літераторів і вчених з усно-словесними надбаннями українського народу. Загальний погляд на проблему літературно-фольклорних зв'язків і творчих письменницьких звертань до іноетнічної усної народної словесності стисло виклав О. Дей у вступній частині. Він же був відповідальний за підготовку цілості тексту доповіді. Але її монтаж доручив Н. Шумаді. Це було непросте завдання, оскільки запропоновані авторські частини треба було зібрати у щось єдине. До того ж, умістити великий фактичний матеріал в обмежений за обсягом стандарт колективної доповіді (брошуру 60–70 сторінок із кінцевим англomовним резюме). Пам'ятаю (я тоді працював у відділі літератури Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові), Наталія Сергіївна часто дзвонила мені по службовому телефону для узгодження певних місць тексту. Урешті всі автори зібралися у Києві, щоб разом перечитати текст перед друком. Зміст доповіді – широка заангажованість українського фольклору у слов'янських літературах – став несподівано приємним відкриттям для нас самих – авторів.

Поїхати на з'їзд до Болгарії я не зміг (був невізний), але О. Дей і Наталія Сергіївна там були. Отож відразу після повернення до Києва вона написала мені розлогого листа з повідомленням про позитивне сприйняття нашої доповіді та з деякими іншими відомостями зі з'їзду. Того ж року вона тішилася своїм первістком – монографією “Українсько-болгарські фольклористичні зв'язки. Період болгарського Відродження” (К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 164 с.).

Подальше наше спілкування ґрунтувалося на обміні враженнями про виконувані наукові проекти, нові публікації, на спорадичних зустрічах у Києві, Львові,

на конференціях, спеціалізованих радах із захисту кандидатських і докторських дисертацій тощо. Ми не завжди могли відкрито говорити про все, що діялося в науці і взагалі навколо нас, але досить добре розуміли один одного та навзаєм допомагали, чим і як могли.

Тривалий час Наталія Сергіївна займалася дослідженням коломийок. Проводила польові дослідження в Карпатах, із захопленням розповідала про цей край і його людей, від яких черпала нові записи коломийок і відомості про їхнє творення та побутування. Опублікувала низку дослідницьких розвідок, присвячених цьому жанрові української народної пісенності. Врешті порадувала нашу фольклористику об'ємним томом "Коломийок", який було видано у багатотомній серії "Українська народна творчість" Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР (К.: Наукова думка, 1969. – 603 с.)

Це видання стало подією і досі за багатством матеріалу, його систематикою, рівнем наукового опрацювання залишається найкращим після відомого тритомника В. Гнатюка "Коломийки" (Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1905–1907).

У пам'яті зринає і чимало інших праць вченої – монографічних студій, збірників, антологій, статей, поява яких приносила якісь нові відкриття, факти, наświetлення з болгаристики, історії української та слов'янської фольклористики, спостереження й судження з новочасного життя і функціонування усної народної творчості, процесів і змін, що відбуваються у цій сфері. Її дослідницьке слово було цікавим, викликало довіру, оскільки вчена завжди була глибоко зануреною, професійно заангажованою в те, про що писала.

Зокрема, широкий відгук у фольклористичному середовищі – українському та зарубіжному – викликала монографія Наталії Сергіївни "Сучасна пісенність слов'янських народів" (К.: Наукова думка, 1981. – 263 с.), яка послужила основою для здобуття її авторкою в 1984 р. докторського наукового ступеня.

Поряд із тим значущим, що зробила вона в науці, істотними були і її громадянська постава, чесність, людська гідність, відкритість і доброзичливість. Зберегти в собі ці якості в колишніх підрадянських умовах було непросто та нелегко. А саме на них ґрунтувалося тоді те, що не давало загубитися людині в мороці казенного повсякдення, що зближало, гуртувало, допомагало.

Згадую тривожний час захисту моєї докторської дисертації в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського у грудні 1980 р. Праця політично проскрибованого дисертанта проходила наукову апробацію у відділі слов'янської фольклористики Інституту. Н. Шумада та її колеги В. Юзвенко, М. Гайдай, В. Скрипка та ін. дружно підтримали роботу і рекомендували її до захисту. Діяльно підтримали дисертанта і тоді, коли захист під тиском "доброзичливців" був на межі відміни.

Отож, згадую про Н. Шумаду та її названих і неназваних колег із почуттям сердечної вдячності за плідну співпрацю у науці, за чесність, доброту і приязнь, за все те, що належить до потенціалу Добра, Правди, Справедливості, до життєвських слідів, якими людина забезпечує собі право на світлу Пам'ять у нащадків.

Березень 2014 р.